

BARBARA CAMELIA

(GENT 1830–GEEL 1892)

VERSTOTEN, VERKRACHT, VER...

Vondelingen kregen recent vanuit heemkundige en/of historische hoek in het Meetjesland, voor zover bekend, louter toevallig gelijktijdig, nogal wat aandacht: publicaties, een tentoonstelling ...¹

Het gaat, een uitzondering niet te na gesproken, niet om kinderen die in onze Meetjeslandse dorpen werden gevonden, maar die door de Gentse Burgerlijke Godshuizen op het platteland werden uitbested. In de diverse publicaties is over het principe van die uitbesteding, de achtergrond van dit sociaal gebeuren, enz. voldoende aandacht besteed, dat we dit niet herhalen en evenmin verder hiernaar verwijzen. De algemene teneur is dat deze kinderen het niet onder de markt hadden. In deze bijdrage beperken we ons tot de lotgevallen van één kind, beter één persoon, want betrokkene behoorde tot het uitgelezen kransje dat de volwassenheid bereikte. Onze woordkeuze is met 'uitgelezen' in dit geval totaal misplaatst. De levensloop van Barbara Camelia is namelijk extreem en het aantal gelijkaardige gevallen gelukkig beperkt. Strikt genomen beperkt het extreme zich tot één feit, de hoofdmoot van dit artikel uitmakend, maar vermoedelijk (met een quasi absolute zekerheid) levensbepalend voor deze ontluikende vrouw. Het lijkt ook niet uitgesloten dat haar verleden of situatie, totaal buiten haar wil om, aanleiding tot het gebeuren gaf, daar zij zowel als haar lotgenoten – volgens sommigen of misschien wel het gros van de bevolking – aan de rand van de maatschappij stond(en). Wie maalde om zo'n kind?

Op 5 maart 1830 werd om 11 uur 's morgens een zoveelste kind in de draaiport van het Gentse vondelingenhuis, aan de Oude Schaaapmarkt, gevonden. Het meisje werd door het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen ingeschreven en gedoopt als Barbara Camelia. Er werd daarbij aangenomen dat ze toen tien dagen oud was en dus was geboren op 24 februari. De inschrijving in het vondelingenregister bevat, net als de vindingsakte die de officiële geboorteakte verving, een aantal materiële kenmerken: *een katoenen hemde, eenen blouwen katoenen lijfrok, eenen witten katoenen halsdoek met roode bloemen, een blauw katoene muts met geele bloemen, een witte katoene ondermuts, gebunselt in een witte wolle sargie met drie roode strepen, eenen zwarten katoenen onderlap ende in eenen lijnwaeten doek*. Er was geen melding van enig herkenningsteken, noch een briefje dat kond deed van doopsel, een voornaam enz.²

Het meisje vertoonde vermoedelijk een vrij geruststellende gezondheidstoestand, want ze werd slechts drie dagen door een voedster in de instelling verzorgd. Op 9 maart verhuisde ze naar Lotenhulle, waar ze terecht kwam in het huisgezin van een zekere Francies Aerens en Matia (of Matthea) Schaeck. Op haar persoonlijke fiche in de Godshuizen werd later *Lootenhulle* doorgehaald voor *Aeltre*, wat wordt bevestigd door de deels aangevulde Lootse bevolkingslijst van 1829.³ Het gezin trok op 30 april 1832 naar het gezegde Aalter, meer bepaald naar de wijk Kattewegel, dicht bij Lotenhulle, wat van enig belang zal blijken voor het latere wedervaren van Barbara. Het vondelingkind was toen niet bij het huishouden, met ook nog een inwonende weduwe, ingeschreven.

Voor Aalter beschikken we niet over een dergelijk document vóór 1847. Bijgevolg is de concrete gezinssituatie niet goed bekend, daar er in Lotenhulle twee inwonende kinderen zijn vermeld die niet van het koppel waren en evenmin sproten uit Matia Schaecks eerste huwelijk met Pieter Jacob De Buysser. Ging het om kinderen van de al vermelde weduwe (Rosalia Schaeck), maar door een administratieve fout met een verkeerde familienaam ingeschreven? Het is evenmin duidelijk of deze drie personen meeverhuisden naar Aalter.⁴ Veel doet het er uiteindelijk niet toe en daarom laten we dit drietal in het verdere verhaal buiten beschouwing.

Barbara Camelia kwam als boreling in een vrij klein gezin, met slechts drie kinderen, terecht. Het jongste was bijna drie jaar ouder dan Barbara, wat doet veronderstellen dat de vondeling geen borstvoeding kreeg. Voor haar overlevingskansen was dit in elk geval nadelig, want het sterfterisico bij deze kinderen lag algemeen zeer hoog. De kans dat een vondelingkind van voordelige borstvoeding kon genieten, was ondanks voorschriften en richtlijnen, aan de lage kant. Ze kwam daarenboven, weliswaar zoals het overgrote deel van haar lotgenoten, terecht in een gezin van de lagere klasse. Francies Aerens werd steevast als een (katoen)wever bestempeld en voor zijn echtgenote, Matthea Schaeck, vonden we zowel spinster als katoenweefster als beroepsvermelding. Beiden waren tevens ongeletterd. Het lijkt er dus op dat het kweken van een vreemd kind gebeurde om het sobere gezinsinkomen wat aan te vullen, eerder dan uit sociale, laat staan caritatieve, overwegingen.

Over het verblijf van Barbara Camelia in Lotenhulle en Aalter weten we zeer weinig. In haar dossier werd enkel melding gemaakt van de uitbetaling van de driemaandelijke vergoedingen aan het pleeggezin en van de tijdstippen waarop het een kledingpakket voor haar ontving. Dit wijst erop dat de zorgopdracht rimpelloos verliep. Ook het feit dat het kind niet werd overgeplaatst naar andere opvangouders en dat ze de leeftijd van twaalf jaar haalde is positief. In principe werden de kinderen aan het eind van de maand

dat ze die leeftijd bereikten 'afgedankt'.⁵ Dit betekende in zekere zin dat ze op eigen benen konden staan, dat ze met andere woorden in hun eigen levensonderhoud konden voorzien. Louter theoretisch werden de kinderen niet zomaar aan hun lot overgelaten en bleven ze onder voogdij van de Burgerlijke Godshuizen. In de praktijk verloor men de tieners vaak uit het oog, niettegenstaande de juridische verantwoordelijkheid van de instelling liep tot hun meerderjarigheid of huwelijk. Het was wel overwegend zo dat de zelfstandige vondeling de band met de laatste zorgouders niet doorknipte en er nog een tijdlang bleef wonen. Het dossier sloot dan veelal af met de standaardclausule: *Dit kind is toevertrouwt aan de zorg van ...* Dit gebeurde ook met onze Barbara. De familie Aerens ontving op 1 april 1842 de laatste kwartaalvergoeding, goed tot einde maart van dat jaar. Enkele dagen voordien werd ook de *kleding van afdank* geleverd en de Aalterse pastoor J. B. Gevaert bezorgde de vondelingeninstelling een nota dat het meisje werd aanvaard voor haar Eerste communie.⁶ Het volwassen leven (= actief beroepsleven) kon beginnen.

Opmerkelijk is echter dat in dit dossier nog heel wat aantekeningen van latere datum voorkomen. Eind 1844 werd zelfs nog een nieuw dossier, met een nieuw vondelingenummer, aangelegd. De vermeldingen in beide waren vrij beperkt, namelijk waar de aankomende *jongedochter* de volgende jaren verbleef. Dit was, zoals kort aangehaald, uitzonderlijk. Eén zinnetje klonk dan toch ook enigszins verontrustend: *Dit kind is weder ingebracht den 21 Juli 1842 op bevel van d'Adm^{tie}*. Niet meer, niet min. De redenen konden we zelfs niet gissen. Maar wat bij die verwarrende situatie opvalt, is dat het kind van hot naar her werd gesleurd. Ze had dan wel iets meer dan vier maanden in de instelling zelf verbleven. Dit kan een indicatie zijn dat ze op krachten moest komen, moest herstellen.

Begin december 1842 trok ze naar een gezin in Nazareth, maar tien dagen later stond ze opnieuw voor de poort van het vondelingentehuis. Een week later werd weer gepoogd haar te plaatsen, in Gent zelf dan. Ze bleef er tot 12 mei 1843. De toestand was blijkbaar dermate erg dat ze nu iets meer dan een jaar in de instelling verbleef. Een nieuwe poging bij een Gents gezin liep alweer met een sisser af. De duur van het verblijf kennen we niet, maar begin juli 1844 ontmoeten we haar al in Machelen. Lag het aan Barbara of aan de familie van Francies Versijp? Feit is dat er op 6 december nog eens een oplossing voor haar moest worden gezocht.

Op 20 december 1844 werd ze door de Burgerlijke Godshuizen *weder aenveert* en opende de instelling een nieuw dossier. Er was nog meer: *Dit kind is in pensioen bij Joff^w J. Van Uytfangh Overste van het Vondelingshuys, ten prijze van 36 C^s dags daer onderbegrepen de kleding*. Dit klonk uitzonderlijk en misschien ook niet zo best. Maar alles bleek vlot te verlopen, want ruim vier

jaar lang vielen er enkel uitbetalingen te noteren. De laatste, op 5 april 1849, bleek voor een onvolledig kwartaal. Een aanvullende, en meteen ook afsluitende, aantekening luidde: *Dit Meijске is weggelooopen uijt het Gesticht van Zwijndregt, den 25 Maert 1849*. Helaas biedt de bron niets meer. Het vernoemde gesticht is misschien het gasthuis Sint-Barbaradal in Zwijndrecht. Maar hoe of waarom kwam ze daar terecht? Momenteel kunnen we enkel gissen, maar daarmee komen we geen stap vooruit. Doet dit er ook wel toe? De essentie moet ons inziens worden gezocht in 1842, kort na haar zogenaamd ontslag of *emancipatie*.

Ondanks onze veronderstelling gaan we even dieper in op het gebeuren in 1849: een hoogst onverkwikkelijke zaak die nu zou worden bestempeld als een onrustwekkende verdwijning. Barbara Camelia was toen iets meer dan 19 jaar. In de loop van mei van hetzelfde jaar duikt ze alweer op in officiële bronnen ... in Aalter!⁷ Misschien niet onverwacht was dit bij de familie Aerens: ze was er blijkbaar al bij al twaalf jaar relatief goed opgevangen. Uit het verdere relaas zouden we dit misschien net niet verwachten. Nog in diezelfde maand mei vertrekt ze naar Gent en ze wordt in oktober nogmaals, als dienstmeid, bij haar gewezen Aalterse zorgouders ingeschreven. Toen verklaarde ze ook al in Adegem te hebben verbleven. Ze was duidelijk op de holt, op zoek.⁸ In het gemeentehuis gaf ze kort nadien aan dat ze op 14 november zou vertrekken naar het Franse Roncq, in de buurt van Rijsel.⁹ Wat was hier van aan? Ze valt er alvast kort nadien (en later) niet te traceren.¹⁰ Ze kon blijkbaar nergens meer aarden.

We keren terug naar 1842. De gebeurtenissen in haar tienerjaren laten vermoeden dat er zich in het Aalterse iets ernstigs heeft voorgedaan. Veel bronnen zijn er op dit vlak voor deze 19de-eeuwse gemeente niet beschikbaar: er zijn quasi geen processen-verbaal van de politie bewaard en ook de archivalia van het Armbestuur zijn schaars. Een wel goed bewaarde bron en die voor een stuk een spiegel is van het dagelijkse dorpsgebeuren zijn de registers briefwisseling. Soms beperkt de informatie zich tot de mededeling dat een bepaald document – zoals een proces-verbaal, een statistiek, een enquête, een maand- of jaarstaat enz. – is opgestuurd, waardoor we er weinig aan hebben en gesakker tot gevolg (en waarbij de vorser enkel kan hopen dat bewust stuk bij de bestemming is bewaard). Andere brieven daarentegen bevatten een uitgebreide vraagstelling, een dito antwoord of een zeldzame keer is de bijlage gekopieerd. We togen op zoek, met quasi onmiddellijk resultaat.

Op 11 juli 1842 richtte de Aalterse burgemeester een vrij kort briefje aan de procureurs des konings in Gent. Het onderwerp in de marge zegt genoeg, kortom alles: *verkragting van Barbara Camelia*.¹¹ Het gaat om de kennisgeving van een proces-verbaal opgemaakt ten laste van zekere Jan

Vervenne, een landsman uit de *Baerelaerhoek* (Baarlaars) in Lotenhulle, niet zo ver van de Aalterse Kattewegel. Het feit dateerde al van 4 juli. De kennisgeving vertrok vrij laat, maar voor de rest ziet het er naar uit dat de burgemeester de zaak ernstig nam. Het leek hem alvast nuttig te vermelden dat het slachtoffer een vondelingkind was, slechts twaalf à dertien jaar oud. Hij voegde er tevens *eene declaratie van den heer Doctor Snoeck, door wien ik de gezegde Barbara Camelia heb doen visiteeren* bij. Hij achtte het tevens nuttig de procureur *te observeren dat volgens publiek gerugt* de verdachte van slecht gedrag was.

De volgende brief die de burgemeester liet sturen, was gericht aan de directeur van het Gentse vondelingenhuis.¹² Hij deelde puur zakelijk de feiten mee, gevolgd door *myn denkens M' zoude het zeer voorzigtig zyn van dit kind eene andere verblyfplaats te bezorgen, waer deze daed onbekend is*. Was deze reactie ingegeven door de vrees voor een lokale escalatie, een overdreven belangstelling? Het doodzwijgen van dergelijk vergrijp was vermoedelijk de eigentijdse gang van zaken. De mogelijke escalatie van gevolgen op persoonlijk vlak verdwenen naar of bleven gewoon op de achtergrond. Dit lijkt ons een casus voor een historisch-psychologische en/of criminologische benadering en dit laten we liever over aan specialisten ter zake.¹³ Bepaalde aspecten proberen we toch te duiden. Het verzoek om het kind elders te plaatsen, moeten we in die 19e- of zelfs 18e-eeuwse context, totaal anders dan de onze, zien. Een verkrachting werd beschouwd als een inbreuk op de rechten van de toezichhouder, in concreto de pleegvader.¹⁴ Hij reageerde dus mogelijks niet vanuit het belang van het kind. Het mag daarentegen ook verwonderlijk worden genoemd dat er een aangifte gebeurde.

De gemeentelijke administratie had het zeer druk met deze zaak, want nog diezelfde dag werd ook de arrondissementscommissaris op de hoogte gebracht.¹⁵ De burgemeester herhaalde bovenstaande feiten, maar voegde enkele nieuwe elementen toe. De aangifte was gebeurd door Francies Aerens, wat deels logisch lijkt gezien de leeftijd van Barbara, maar deels kan wijzen op zijn beschadigde belangen. Het slachtoffer werd ook gehoord, net als twee getuigen.

Een meer omstandig relaas van de feiten krijgen we, gezien het ontbreken van het proces-verbaal, drie dagen later.¹⁶ De burgemeester licht opnieuw de procureur des konings in, maar beschouwt de informatie zelf *van kleyn belang te zyn, en in alle geval zich zoude konnen borneren aen de declaratie van de leste getuyge*.¹⁷ Hij heeft er een goede reden voor, want hij maakte zijn verslag, om niemand in zijn recht te schaden, op verzoek van de verdachte. Het bleek niet om Jan Vervenne, maar Van der Venne, te gaan. De man bleek algemeen zo bekend, maar juridisch was dit weinig steekhoudend. Hij was

vergezeld van drie getuigen. De woorden van de beschuldigde beperkten er zich in feite toe dat hij niet wist wat hij had gedaan: *van zyne woon naer den Kattewegel te Aeltre gereden te zyn, zyn denkens tot aen de herberg de Sneppe, en aldaer mogelyks een kwartier uurs verbleven te hebben, voorders dat hy is zat geweest.* Veel indruk ter ontlasting zal dit niet hebben gemaakt.

De zogezegde getuigen hadden hun informatie doorgaans ook maar van horen zeggen. De eerste, de dagloner Joseph Verbeke, had Lucia Lambert aan de vrouw van Francies Aerens horen vragen of ze wel wist wat Van der Venne had gedaan: *hij heeft met Barbara in de sperren geweest.* De pleegmoeder viel uit de lucht en polste onmiddellijk het vondelingkind. Nog volgens hem verklaarde Barbara: *“Ververne heeft my omverre gesmeten, maer geen kwaed gedaen.”* Lucia Lambert nuanceerde dit enigszins, want zij stelde die vraag enkel *doordat zy [dit] van Francisca Van Gampelaere had hooren zeggen.*

Het lijkt dus op typische achterklap van kletswijven. Maar ja, ze stonden dan ook samen aan de waterpomp van een buurman. Om het verhaal compleet te maken was ook de bewuste Maria Van Gampelaere aanwezig. Zij had haar informatie van haar echtgenoot, Bernard Taghon. Hij had haar die bewuste zaterdag verteld dat Jan Van der Venne nog maar eens dronken was en dat Barbara hem een voet had gezet om zijn paard te beklimmen. In de loop van de week had ze Barbara daarover aangesproken en gezien zij dit niet ontkende, er aan toegevoegd: *hy heeft UE. zeker ook den voet wel gegeven in de sperreken?* Het meisje antwoordde enkel omver te zijn geworpen, zonder erg.

De burgemeester voegde eraan toe dat hij ook de werkman Jan-Baptist Van Belleghem had gesproken. Diens woorden leken hem de enige zinvolle. Die man verklaarde *op vierden dezer maend ontrent den avond het peird van Jan Ververne te hebben zien staen in het straetjen by den sperrebosch genaemt de Kaele braek [of brack], dat hy er naer is gegaen en er by komende Jan Ververne met de broek in de hand heeft uyt de sperren zien komen en kort daer agter Barbara Camelia voorzyt, die haer strondmandeken heeft opgenomen en is vertrokken.*

Het wordt nergens met zoveel woorden gezegd, maar uiteindelijk moet het geklets tussen de buurvrouwen de zaak aan het rollen hebben gebracht. Het verkrachte kind zweeg aanvankelijk. Onder druk? Door beloftes? Schaamte? Haar pleegmoeder confronteerde haar met de geruchten. De vrouw lichte op haar beurt haar man in, die zich misschien in zijn eer gekrenkt voelde en het blijkbaar ook niet op een akkoordje met de dronkenlap van laag allooi wou gooien. Of kreeg hij ook het antwoord: *ik was zat ...* Het feit dat het meisje het gebeurde zelf als onschuldig afdeed, deed geen afbreuk aan het misdrijf. Ze was seksueel minderjarig en kon dus niet toestemmen.

Haar stilzwijgen verklaart de laattijdige aangifte. Kon Barbara Camelia het voorval hierdoor beter plaatsen of maakte het hele gedoe het net erger? Het antwoord zullen we nooit weten. Het enige gevolg voor ons is dat we haar gedragingen beter kunnen duiden. De vraag rijst ook of er niemand iets aan haar en/of haar gedragingen opmerkte? Wist ze, die eerste dagen, alles zo goed te verbergen? Of was de teneur: 't is maar een vondeling?

Barclaus kwam te spreken, in dat hij heeft op
 zweeden dezer maatschappij antwoord den avond het
 spreek van van Sessima te hebben zien staan
 in het Straatje by den Appenbuis, gemaekt
 de Baale bracke, dat hij in meer is yegness
 in de by komende van Sessima met de brack
 in de hand heeft inge vespunen zien komen
 en kort van agter Barbara Camelia over
 trof, die haar Straat-mandje heeft opge
 noemen en is vertrokken.
 Intusschen dat ik nog andere versingne
 mandje ontrent side veld kan onderschepen
 gelief te versieren Mynter, de verkerkinge
 myner hoogachtig.

Fragment uit de laatste brief van de Aalterse burgemeester met het meest overtuigende argument voor de verkrachting van Barbara Camelia. (GAA, fonds Aalter modern, registers briefwisseling, 14 juli 1842).

Het Aalterse verhaal eindigt hier, want er werd niets meer over dit misdrijf gehoord. Barbara Camelia vertrok niet enkel met haar mandje – dat ook voor een stuk synoniem staat voor haar lage positie. Uit het al geschetste beeld geraakte ze niet met zichzelf in het reine, ze geraakte op de dool. Voor zover bekend, kwam aan die dooltocht maar geen einde. Ze zou hoogstwaarschijnlijk uiteindelijk op 19 april 1892, slechts 62 jaar oud, overlijden in Geel.¹⁸ Haar leeftijd werd op 68 jaar geschat, daar de aangevers, o.a. de dagloner bij wie ze inwoonde, niets over haar wisten, zelfs haar geboorteplaats niet. Zij kwam in Geel terecht op 6 juli 1865, komende uit Doornik ...¹⁹ Een zoveelste locatie in

een nog langere rij? Misschien werd ze er opgevangen in het kader van de psychiatrische gezinsverpleging, waarvoor Geel in de negentiende (en twintigste) eeuw bekend stond?²⁰

Tot besluit

De laatste getuigenverklaring was veelbetekenend. De broek in de hand gaf de geloofwaardigheid van het onschuldig omgooien van een kwetsbaar kind een meer dan serieuze deuk. Er bestaat, toen zowel als nu, geen enkele twijfel over dat het om een crimineel feit ging. Op dat ogenblik was nog het Franse strafwetboek of de Code pénal van 1810 van kracht. Die codex bestrafte enkel de immoreel beschouwde handelingen waarbij de maatschappij werd geacht een werkelijk belang te hebben bij een strafrechtelijke vervolging. Daaronder vielen handelingen die zich in het openbaar voordeden, gepleegd ten aanzien van minderjarigen en ook geweld op personen inhielden.²¹ Dit zou Barbara Camelia hoogstwaarschijnlijk een zorg wezen. Loste het iets voor haar op? Zij, het slachtoffer, kreeg levenslang. Hij wist wel aan wie hij zich vergreep, maar misgreep zich vermoedelijk (een beetje). Hij had geen klacht verwacht?

De getuigen maakten ook zeer duidelijk dat dader en slachtoffer bekenden waren. Dit is concreter voor deze casus, maar ook helaas enkel als studieonderwerp. Deze relatie was één factor van het hogere risico op victimisatie of slachtofferschap. Barbara Camelia vertoonde echter heel wat meer risico's: ze was een (erg) jonge vrouw, uiteraard vrijgezel, met een lage sociaal-economische status, in principe met negatieve gezinsomstandigheden en in een ongelijke machtsverhouding tegenover haar aanrander. Niet bepaald opmonterend voor het zelfbeeld.²² De nieuwe negatieve ervaring, bovenop die andere, deels oorzakelijke situaties, en in combinatie met de reactie – zij wordt in feite weggestuurd en dus gestraft – leidde tot een zekere ontreddering. Escaleerde het niet lokaal (na enkele dagen verdween de zaak uit de belangstelling), dan toch wel persoonlijk. Was vondeling-zijn op zich al niet genoeg stigmatiserend? Amper 10% van de vondelingen bereikte de volwassenheid, los van de grens op 12, 14, 18, 21 of 25 jaar (data inzake emancipatie als vondeling, seksuele en algemene meerderjarigheid). Barbara Camelia kende enige zekerheid tot aan die eerste leeftijdsgrens. Zij had weliswaar een grote klip omzeild, een barrière overschreden – ze was blijven leven! – maar stortte blijkbaar nadien in een diepe afgrond. We zijn ervan overtuigd dat het kortstondig moment in de sperren de rest van haar leven bepaalde, verwoestte.

Tekende of kerfde het vondelingschap een (grote) V op het voorhoofd van die kinderen? Voor Barbara Camelia bleef het een leven met de (kleine) v van

vondeling: verstoten, verkracht, ver... Keuze te over, niet voor haar: verworpen, vermist, verdwaald, vergeten, verdwenen, verloren, ...

Filip Bastiaen & Luc De Baets

Noten

- 1 Zelf publiceerden we al drie artikels hierover, namelijk *Vondelingen en Aalterse moeder herenigd in 1842: Petrus (1), Petrus (2) en Eugenie Van Volsem*, in: Land van de Woestijne 39/3 (2016), 47-64; *Aalterse pleeggezinnen voor Gentse vondelingen, 1830-1876*, in: De Levensboom 29/4 (2016), 131-174 en *Tweederangs kinderen bij de volksklasse: vondelingen uitbesteed in het Aalterse, 1828-1876*, in: Appeltjes van het Meetjesland, 67 (2016), 153-204. In april 2017 verscheen naar aanleiding van Erfgoeddag, met als thema *Zorg*, in Lovendegem een boek over vondelingen, ruimer dan enkel de bestedelingen in de 19e eeuw.
- 2 Talrijke gegevens zijn geput uit het zogenaamde Gentse vondelingenregister, bewaard en raadpleegbaar in het archief van het OCMW van Gent. De basisfiches, aangevuld met andere documenten, zijn gedigitaliseerd en online raadpleegbaar op <http://www.ocmwgent.be/OCMW/raadplegen-archief-en-bibliotheek/vondeling-opzoeken.html>. Barbara Camelia heeft, uitzonderlijk, twee inschrijvingen en bijgevolg ook twee dossiers, namelijk de nummers 2672 en 4819.
- 3 Gemeentearchief Aalter (verder GAA), *fonds Lotenhulle modern*, 520.1, bevolkingsregister 1829 (nr. 97). Strikt genomen gaat het niet om een bevolkingsregister, wel om een voorloper ervan. De lijst geeft een overzicht van de totale bevolking volgens de gebouwen en de huishoudens en daarnaast zijn er mutaties bijgehouden tot omstreeks 1836 (er is vermoedelijk geen sprake van volledigheid).
- 4 Voor de Aalterse gegevens moeten we ons baseren op GAA, *fonds Aalter modern* (verder *fAm*), 520.1, bevolkingsregister 1847, dl. 3 f° 111. Toen stond er wel een Virginie Schaeck bij het huishouden ingeschreven. Deze vrouw was toen ongeveer 25 jaar oud. Zij was dus, rekening houdend met de gangbare leeftijdsschattingen, ongeveer even oud als de 11-jarige Virginie in 1829, weliswaar toen als Aereus vermeld.
- 5 In 1830 of 1846 werd in theorie die leeftijd opgetrokken tot 14 jaar. De Aalterse werkelijkheid leerde ons dat het in praktijk pas in 1852 zo ver was.
- 6 Dit stemt overeen met het Vormsel en de huidige Plechtige communie. De uiteindelijke leeftijd van de communicanten kon variëren van 12 tot soms 15 jaar, afhankelijk van hun rijpheid, maar evenzeer van wanneer de bisschop het dorp bezocht, wat niet overal een jaarlijkse gewoonte was.
- 7 GAA, *fonds Aalter modern* (verder *fAm*), 520.1, bevolkingsregister 1847, dl. 3 f° 111.
- 8 We gebruiken *hort* hier in de oude betekenis van *op de vlucht zijn*. Zie: <http://ivdnt.org/onderzoek-a-onderwijs/webrubrieken/woordbaak-archief/1074-waar-komt-het-woord-hort-vandaan>.
- 9 Gezien het een Frans-Vlaamse gemeente is, was de vroegere schrijfwijze gewoon Ronk.

- 10 Er gebeurde onderzoek op www.archivesdepartementales.lenord.fr. Er werd onder meer gezocht in de tienjaarlijkse tafels 1843-1890, zowel naar huwelijk of overlijden en in de volkstellingen (*recensement*) van 1881 en 1906.
- 11 GAA, *fAm*, 205.1, registers briefwisseling (nr. 156; 11 juli 1842).
- 12 IDEM, (nr. 157, 11 juli 1842).
- 13 Er kunnen hierbij talrijke zaken komen kijken zoals de seksuele meerderjarigheid, het onderscheid immoraliteit en criminaliteit, victimologie enz. Interessante teksten voor een aanzet omtrent deze problematiek zijn A. HAECK, *Kinderrechten inzake seksualiteit*, masterproef rechten UGent, 2009, te raadplegen op de site (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/391/511/RUG01-001391511_2010_0001_AC.pdf); J. VAN DIJK, *Het victimologische perspectief in verleden, heden en toekomst*, in Tijdschrift voor Criminologie, 1997/4 (http://www.canonsociaalwerk.be/1978_slachtofferhulp/1997Het_victimologische_perspectief_in_verleden_heden_en_toekomst_OCR.pdf) en M. VANBUTSELE, *Victimologie bij verkrachtingen: een kwalitatieve studie vanuit therapeutisch perspectief*, masterproef criminologie UGent, 2013, te raadplegen op de site (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/060/541/RUG01-002060541_2013_0001_AC.pdf).
- 14 <https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6196/een-eeuw-straf-in-nederland.html> (raadpleging op 25 februari 2017).
- 15 GAA, *fAm*, 205.1, registers briefwisseling (nr. 158; 11 juli 1842).
- 16 GAA, *fAm*, 205.1, registers briefwisseling (nr. 161; 14 juli 1842).
- 17 *Borneren*, afkomstig uit het Frans en verouderd, krijgt algemeen de betekenis van *begrenzen, beperken* (zie <http://www.encyclo.nl> en <http://www.etymologiebank.nl>) waardoor we de zin moeten begrijpen als dat de waarde beperkt blijft tot de laatste getuigenis.
- 18 Terugggevonden via de zoekrobot op <http://www.search.arch>.
- 19 Dit gegeven werd welwillend meegedeeld door Bert Boeckx, de archivaris van het Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum in Geel.
- 20 We verwijzen hiervoor naar <http://www.opzgeel.be>. De instelling bewaart in het eigen archief- en documentatiecentrum de documenten over de Geelse gezinsverpleging vanaf het begin van de 19e eeuw. Een onderzoek daar kan mogelijks nog zaken bijbrengen.
- 21 Zie hieromtrent bijvoorbeeld op <https://www.senate.be> het wetgevingsstuk nr. 4-1745/1 de actualisering van het Strafwetboek betreffende seksueel geweld in 2010.
- 22 Zie hierover de studie van M. VANBUTSELE, *a.w.*, o.a. 94 e.v.